

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**R. P. Thomæ Comptoni Carleton, Cantabrigiensis,
Societatis Jesu, In Collegio Anglicano Leodiensi Sacrae
Theologiae Professoris, Cursus Philosophicus Uniuersus**

Carleton, Thomas Compton

Antverpiæ, M.DC.XCVII.

Disputatio I. De natura & Proprietatibus Logicae.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-95656](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-95656)

DISPUTATIONES IN VNIVERSAM ARISTOTELIS LOGICAM. PROOEMIUM.

Quidam
autem Logi-
cam breuem
facere vo-
lunt, man-
eam faciunt.

Mediocritas
omni in re
seruanda.

Vplex auctorum genus video, qui, ut varia sunt hominum studia, in non diversas tantum, sed oppositas abiere sententias. Alij namque cum de natura Logicae, dignitate, ac Nomine sermo instituendus foret, nihil potius, quam nimium, dicere eligunt, ac festinationis studiosiores quam decori, debita eam laude, cultu, & ornatu spoliunt, dumque Logicam breuem facere volunt, maneam faciunt. Alij nullum his de rebus dicendi finem faciunt, & in antiquitate Logicae, origine, & Inventoribus enarrandis, non dies tantum & hebdomadas, sed ipsos etiam totos menses, si non inutili, minus certe necessario labore collocant. Illi in Logicae commendatione nimis mihi Logici, vel etiam Laconici videntur, & dum verborum superfluitatem fugiunt, in tacurnitatem, dum Scyllam, in Charybdim incidunt. Hi quasi solem cum Iosue sistere valerent, dum velitationes suas literarias, ac praemia conficiunt; totas hic disputationes, & tractatus, sedula magis quam sapienti industria contexunt. Illorum ego ut vituperandum silentium, ita horum nimiam non laudandam diligentiam censeo; quippe qui in minoribus hisce otio & operâ abutentes, res postea majores, vel non omnino, vel non pro dignitate tradere coguntur. Istâc proinde ita percurram, ut non siluisse potius, quam de iis dixisse, & ut instituti memor, ita temporis non immemor fuisse videar.

DISPUTATIO PRIMA.

De Natura & proprietatibus Logicae.

Quatuor in
rei cuius, que
investigatio-
ne quaerenda.

Uatuor in cuiusque rei tractatione investiganda docet Philosophus. 2. Post. c. 1. An sit, Quid sit, Quale sit, & Propter quid sit. An sit Existentiam. Quid sit. Naturam, Quale sit. Proprietates, Propter quid sit, Finem indicat. Ex his quatuor veluti quatuor elementis, perfecta uniuscujusque rei notitia constituitur.

SECTIO PRIMA.

De Origine Dialecticae & sine.

I. Nihil simul
inventum
& perfectum.

Nihil simul inventum, & perfectum. Quod ut aliis in rebus, ita in scientiis verissimum esse quotidianâ constat experientia. Cum ergo Logica Adamo primum infusa, & ab eo posteris tradita, labentibus paulatim saeculis intercederet: quas vicissitudines varietatesque subierit nobilissima hæc scientia, ut cæperit, ut adoleverit, ut senuerit, ut orta denuo, ut decursu temporis aucta, ac locupletata fuerit: quibus demum incrementis ad hunc perfectionis apicem pervenerit, paucis recensebo.

II. Quoad primum itaque, quod inquirendum præscribit Aristoteles: dari Dialecticam certum omni-

no, & exploratum est, quod proinde quisquis negaverit, is eadem operâ viros quosque gravissimos, qui illam vel auctoritate suâ firmarunt, vel illustrarunt commentariis, inscitæ, ne dicam amentia condempnaverit. Imo vero non solum est, sed ita ad cæterarum scientiarum acquisitionem utilis est, ac prope necessaria, ut sine ea nulla omnino scientia plenè obtineri ac perfectè possit, ut postea latius dicetur.

III. Dialectica
veritatis in-
dagatrix.

Est porro Dialectica veritatis indagatrix, hoc enim ei elogium in artium liberalium enumeratione assignatur.
Gram: loquitur, Dia: vera docet, Rhe: verba colorat,
Mus: canit, Ar: numerat, Geo: ponderat, Ar: colit astra.

Unde sicut sol inter planetas, ita Dialectica inter septem hæc sidera emicat, iisque splendore suo; dignitate, ac præstantiâ, multis gradibus antecellit.

IV. Scientiarum
clavis.

Est scientiarum clavis, utpote cujus ope abditissima quæque, maximeque recondita, in suis singulae materiis recludunt, ac referant. Est filum, cujus ductu intricatissimos mens humana labyrinthos, in naturis rerum indagandis percurrit, ac peruestigat. Est demum rectitudinis regula, ad quam scientiæ reliquæ suos explorare actus debent, ne à præscrip-

pro

pto artis, rectitudineque debita aberrant.

V. Quoad originem verò, cum ipso nascente mundo nata est Dialectica, nempe in primum Parentem cum cæteris scientiis in prima rerum constitutione à Deo infusa. Ita D. Tho. I. p. q. 94. a. 3 pulcherrimè more suo hac de re dicens: Cum enim, ait ille, res in principio producta sint, non solum ut in seipsis essent, sed etiam ut essent principia aliorum, perfecta esse debebant: sicut ergo primus homo creatus est in statu perfecto quoad corpus, ita constitui debet in statu perfecto quoad animam, ac proinde optimis quibusq; artibus & disciplinis imbui, præsertim cum caput cæterorum constitutus sit, quos instruere, & gubernare debuit: ideoq; si a constitutus est à Deo, ut haberet omnium scientiam, unde illa omnia perfecte à principio novit, ad quorum cognitionem homines pertingere lumine natura possunt, sicq; inter cæteras scientias etiam Logicam accepit. ejusdem tamen rationis cum nostra, sicut oculi quos dedit Christus cæco nato, quoad substantiam erant ejusdem rationis, cum oculis quos natura producit, & sola diveritas est, quoad modum producendi. Ita S. Doctor.

VI. Ab Adamo verò in Posteriores est derivata, & à Noë post diluivum, ut ait Iulianus Martyr, Armenis primum tradita & Chaldæis, à quibus ad Ægyptios, ab Ægyptiis ad Græcos, à Græcis longo demùm intervallo ad nos pervenit. Cum verò, ut sit, diuturnitate temporis cum cæteris etiam rebus senescens quasi Logica multum vigoris pristini, & antiqui splendoris amisisset, non defuerunt viri quidam è Græcia sagacissimi, qui in ea, cum cæteris scientiis restituita utem reipub. literariæ navarint operam. Unde Definitionem Socrates, Plato Divisionem, Aristoteles Argumentationem denuo invenit, quorum in primis ingenio, labore, & industria effectum est, ut scientiarum omnium inventrices Athenæ nuncuparentur. Inter hos tamen, ita hac in parte enituit opera Aristotelis, ita ab ejus vel ingenij vel eloquentiæ flumine locupletata est hæc nostra Dialectica, ut illi quasi uni eam denuo acceptam referamus. Quem proinde ita venerata semper est antiquitas, ut ad eum tanquam ad oraculi, responsa omnes petitiuri accurrerent: unde Suidas Aristotelem Naturæ à secretis fuisse dicebat, cui scribenti ipsa dictaret natura, & secretissima quæq; cum eo communicaret confisa. Unde factum nec immerito censet Toletus, ut Ecclesia præ cæteris Philosphis unum Aristotelem in Academiis Adolescentibus prælegendum elegerit.

VII. Modus Dialecticam inventiendi communis est cum cæteris artibus, quæ ut testatur Aristot. I. Metaph. c. I. *Experientia rerum omnium Magistra sunt inventæ*: supra nostros quippè actus reflectendo, & errores notando, eos corrigimus, & regulas quasdam, ad quas tanquam ad normam operationes nostras exigentes, sine errore deinceps procedamus, nobis præscribimus.

VIII. Quòd si quis Aristotelem objiciat 6. Eth. c. 4. afferentem de actibus naturalibus, nec artem esse, nec regulas. Respondeo, de iis solum naturæ actibus loqui Philosphum, qui eodem semper tenore, eadè serie procedunt, quales sunt operationes sensuum, visio, auditio, & reliquæ. At verò in intellectum, ubi tanta actuum varietas reperitur, ut error, ita directio, artificiosusque procedendi modus cadere potest, certaque eidem regulæ præscribi.

IX. Instabit fortasè aliquis, experientia fallax est ac dubia, nihil proinde certi in ea fundari potest, nam ut rectè Hypocrates Aphor. I. I. *Ars longa, vita brevis, occasio præceps, experimenum fallax, judicium difficile*. Respondeo, experientiam ut firma sit, & ad regulas præscribendas apta, debere esse diuturnam, & variorum hominum, vel simul, vel sibi succedentium.

R. P. T. b. Comptani Philosophia.

tium observatione probatam, quæ ubi contigerit, tantam cerè gignet certitudinem, quanta in hac vita haberi potest.

Finis porro Logicæ est trium intellectus operationum directio, ut potè in quibus errores varij ac defectus contingere possunt, & solent. De quo brevior hîc sum, quòd toto Logicæ decursu nihil admodum aliud tractandum mihi præfixum habeam.

SECTIO II.

De nomine, & divisionibus Logica.

ARTES reales aliæ, aliæ sermocinales, illæ de Artibus, hæc de sermone differunt; inter quas merito Logica primas obtinet. Quod ut melius intelligatur.

Advertendum, sermonem, qui græcè λόγος dicitur, esse duplicem, internum, quo nobis loquimur, externum quo aliis. Internus, aliud nihil est, quam ipsi intellectus nostri actus; his quippè nobiscum discurremus, his nobis loquendo dicimus, dum unam veritatem post aliam & per aliam indagamus. Externus hominè à natura concessus est, ut cum animal, ut ajunt, sociabile sit, animi sui senta & conceptus aliis communicare possit. Ad hunc dirigendum spectat Grammatica, quæ emendatè, & Rhetorica, quæ ornate dicendi præcepta tradit, ad quam postremam revocatur Poësis, quippè quæ loquens pictura dicitur, ut pictura tacens Poësis. Priorem dirigit Dialectica, quæ definiendi artem ac dividendi, & argumentandi methodum aperit. Cum ergo sermo internus, externum multis gradibus antecedit, nullus neget Dialecticam quæ ad eum dirigendum ordinatur primam inter sermocinales nuncupandam: est enim Logica vis quædam, vel facultas rectè sermone interno rationis utendi.

Dividitur Logica in naturalem, & artificialem, licet enim præceptis ut plurimum & regulis comparatur, nõ tamen sterilis adeo est natura, quin sicut aliarum scientiarum, ita Logicæ quodam in se scintillas habeat, & semina, per quæ nullo artis adjuncto subsidio nonnunquam se in Dialecticæ actibus exerceat. Quod tamen ut melius percipiatur.

Notandum, vel de habituali Logica sermonem esse posse, vel de actu. Actualis naturalis nihil aliud est, quam actus illi quibus nulla artis opè, nullis regulis adjunctis, in quavis scientia discurretur, cum nullus actus cujuscunq; scientiæ sit, cui non aliquid Logicum insit, vel enim componendo, rerumque naturas per definitionem manifestando, vel dividendo, vel demum unum ex altero per argumentationem deducendo procedit. Actualis artificialis actus est priori similis, non tamen solis naturæ viribus, sed artis præsidio ac regulis habitus.

De habituali major est difficultas, dici tamen potest Logica habitualis naturalis, vel habitus per naturales illos actus acquisitus, & in intellectu per eosdè relictus, qui ad similes postea actus inclinatur, & intellectum facilitate quadam ac promptitudine ad eos eliciendos instruit, vel generalia quadam & evidētissima principia de materia Logicæ, quæ sine Magistro, sine præceptis, sine labore, vel discursu acquiruntur, ut quæ sunt eadem uni certis, sunt eadè in se. Dicit de omni, dicit de nullo &c. quorū notitia cum primo statim aspectu intellectui manifesta appareat, & illi videatur ingenita, merito naturalis vocatur. Artificialis Logica sunt regulæ quadam, ac præcepta non à natura indita, sed vel labore proprio, & industria, vel Magistri directione acquisita. Cum enim intellectus solus difficulter actus suos sine errore eliceret, adinventæ est facultas quædam, cujus

X. Finis Logicæ est directio intellectus.

I. Artes reales & sermocinales.

II. Sermo duplex internus & externus.

III. Quæ artes ad sermonem externum ordinantur. Logica dirigit sermonem internum.

III. Logica naturalis & artificialis.

IV. Logica actualis naturalis & habitualis.

V. Quis sit Logica, habitualis naturalis.

Logica artificialis in regulis sita est labore acquisita.

cujus ope, ac praesidio rectius in suis operationibus, ac securius procedat.

VI. Dices, hinc sequi videtur, nostram Logicam non esse scientificam, utpote quae per praecipua ab aliis tradita habeatur, haec ergo praecipua non habent majorem certitudinem, quam eorum auctoritas cui innituntur: fides enim cum dicentis, vel docentis auctoritate nitatur, tantam solum habebit certitudinem, quantum ille veracitatem, nec illa fides est scientifica; quisquis ergo per praecipua ab aliis accepta procedit, nunquam procedit scientificè, alienis quippe videt oculis, non suis: Respondetur, illos qui praecipua Logicae tradunt, simul cum praecipuis rationem eorum pariter & fundamenta adscribere, quae dum examinamus, praecipua, discimus scientificè, & non solum ob auctoritatem docentis. Quod si quis sola fide in praecipuis traditis procederet, is Logicam non calleret scientificè, sed hanc artem solum exerceret sicut mechanici exercent suas, quarum opera exercent, rationes reddere non possunt.

Qui alterius tantum auctoritate hinc artem addit, alienis videt oculis, non suis.

VII. Illud hic notandum eisdem numero actus secundam diversam rationem naturales simul & artificiales esse posse. Ex.g. qui per praecipua Logicae didicerit debere definitionem constare genere & differentia, & ad discursum requiri duas praemissas cum conelusione, poterit artificiosè conficere hunc syllogismum, omnis definitio constare debet genere & differentia, sed animal rationale est definitio; ergo constare debet genere & differentia. Hi actus in quantum sunt discursus, & definitio, artificiales sunt, quia fiunt ex regulis artis Logicae; ut supponimus:

Ide actus esse simul potest artificiales, & naturales.

in quantum verò judicium, sunt naturales, nam suppono efficientem hoc actus nulla adhuc sibi praecipua de iudicio tradita habuisse, seu artem necendi praedicatum cum subiecto, sed mera vi naturali intellectus secundum rationem iudicij, propositiones illas elicere.

Naturalis etiam Logica eadem numero, quae inerat Adamo potuisset esse artificialis, nam eandem numero poterit illi Deus per accidens infundere, quam vidit fore ut praecipuis postea, & industria acquilivisset. Quod verò hic aliqui disputant, usrum intellectus vocandus sit Logica naturalis, quaestio est de nomine, quam pluribus discurrere nec tempus est, nec animus: Generalia enim illa principia, quae Logicam naturalem appellamus, aliud nihil sunt quam vis ipsa intellectiva, seu lumen illi naturaliter ingenitum.

Nec propterea objicias cum Soto qu. 2. protem, posse pari ratione dici dari physicam naturalem, cum intellectus non minorem vim naturalem habeat ad discurrendum in rebus physicis seu naturalibus, quam Logicis: Negatur enim sequela; Nam Logica peculiari modo dicitur à S. Augustino & aliis scientia veritatis, & scientia intellectualis, quod ad intellectum juvandum specialiter ordinetur. Plura etiam praecipua generalia desumuntur ex Logica ad veritatem indagandam; quin etiam suos actus pro objecto habet. Quod si quis urgeat aliquo etiam modo dari posse physicam naturalem, concederem potius quam longam hac super re cum eo contentionem instituerem.

VIII. Naturalis Logica in Adamo potuisset esse artificialis.

IX.

Logica scientia veritatis.

DISPUTATIO II.

De Objecto Logicae.

Expediissima scientias indagandi via per objecta.

Nulla melior scientias indagandi, & suis eas limitibus definiendi via, quam per objecta. Haec enim scientiae de caelo, de terra ille, nonnulla de rebus spiritualibus, de corporeis aliae discipulant, sicque universum hoc inter se (quaque partem ejus sibi vendicante) partiantur, ac dividunt. Ut ergo clarius in objecto Logicae disquirendo procedatur, quaeque illi pars in hac rerum partitione obtingat intelligamus, nonnulla de objecto in communi praemittenda.

SECTIO PRIMA.

De Objecto in communi.

I. Objectum quasi obex aditum.

Objectum ab objiciendo dicitur, quasi obex aditum, quod eo tanquam objecto quodam obice sistantur & determinantur actus ne vage & in incertum ferantur. Quod licet aliqui cum P. Molina l.p. q. 25. a. 3 extendant ad actum cuiusque potentiae, sicque terminum omnipotentiae Divinae objectum appellent, si tamen vim vocis spectemus, & proprie loqui velimus, est terminus tantum potentiae vitalis, sive internae, sive externae, ut visus, appetitus, intellectus, voluntatis &c.

II. Objectum adequatum, & inadaequatum.

Dividitur primum objectum in adequatum & paritiale. Paritiale illud est, quod ab aliqua solum parte alicujus scientiae consideratur; adequatum verò sunt omnia quae in quavis scientia tractantur, & vocari solet aggregationis, quia est aggregatio ex omnibus quae mihi tractantur, & in Logica vocari potest Ens Logicum, in Physica, Physicum, & sic de ceteris.

Dividitur 2. in objectum Attributionis & Attributionum; Objectum vel subiectum Attributionis est illud de quo in aliqua parte scientiae agitur, & ad quod caetera omnia quae in illa scientia tractantur, referuntur tanquam ad finem ultimum, & cujus cognitio praecipue intenditur, licet de ipsis in recto non praedicetur: sic Deus est subiectum vel objectum Attributionis in Theologia, ut docet D. Tho. l.p. q. 1. a. 7. corp. quia ut ait idem S. Doctor, omnia quae in Theologia tractantur, tractantur in ordine ad Deum, licet de iis in recto praedicari non possit, non enim dicimus lumen gloriae est Deus, Angelus est Deus, fides est Deus &c.

III. Objectum attributionis & attributum.

S. Thomae

Objectum attributum illud est, quod ita in scientia aliqua tractatur, ut non propter se, sed in ordine ad aliud tractetur; unde sicut quia proprietates & passiones re ipsa attribuuntur essentiae, attributa vocantur in essendo, ita quia haec in ordine ad aliud cognoscuntur, attributa dicuntur in cognoscendo.

IV.

Hic fuse disputant aliqui quo pacto objectum & subiectum inter se differant. Sed rem verbo expediret, qui dixerit, subiectum esse illud de quo aliquid enunciamus, ut cum dico homo est albus, homo est subiectum, quia de eo aliquid affirmamus, nempe habere albedinem; objectum verò non est solum homo, sed tota illa propositio, quia tota menti objicitur: objectum autem, ut diximus, ab objiciendo nomen sortitur; unde distinguitur objectum à subiecto, tanquam includens ab incluso, vel totum à parte, sicut in composito physico, homo distinguitur à materia, quia non illam solum continet, sed insuper formam, animam scilicet rationalem, & unionem.

V. Quomodo differant objectum & subiectum.

Objectum à subiecto differt sicut includens ab incluso.